

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri*. Turkish Psychological Scales.
Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=16870>

Özet

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri (AYTE), bireylerin alkol ba??mlil??? durumlar?n? ve özellikle tedavi sonras? nüks etme ya da etmeme durumlar?n? ne gibi nedenlere atfettiklerini ölçmek amac?yla geli?tirilmis? bir psikometrik araçtır. Bu envanter, **Y. D. Özdemir** tarafından 1995 yılında hazırlanan doktora tezi kapsamında geli?tirilmiştir. Temel amac?, alkol ba??mlil??? tedavisinde **nüks** öyküsü olan bireyler ile nüks öyküsü olmayan bireylerin, alkolizmin nedenlerine, kalıcılı??na ve kontrol edilebilirli??ine ilişkin yükleme tarzlarındaki farklılıklar? ortaya koymaktır. Ölçek, Yükleme Tarz? Kuram? çerçevesinde, bireyin kendi durumunu içsel/d??sal, stabil/istikrarsız ve kontrol edilebilir/edilemez boyutlarda nasıl algıladığını de?erlendirir.

AYTE, özellikle **klirik psikoloji** ve ba??mlilik alan?nda çalış?an uzmanlar için, hastaların tedaviye olan motivasyonları ve gelecekteki davranışları öngörmeye kritik bilgiler sunar. Bir bireyin alkolizmini kalıcı, içsel ve kontrol edilemez bir duruma atfetmesi, iyileşme beklentisini düşürürken; d??sal, istikrarsız ve kontrol edilebilir nedenlere atfetmesi ise tedaviye uyumu ve öz-yeterliliği artırabilir. Bu envanterin geli?tirilmesi, Türkiye'deki **alkolizm** araştırmalarına önemli bir katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Alkolizm, Ba??mlilik, Yükleme Tarz?, Atf Kuram?, Nüks, Tedavi, Psikometri, Envanter, Öz-yeterlilik, Klinik Psikoloji.

Yazarlar

Özdemir, Y. D.

Amaç

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri'nin (AYTE) birincil amac?, alkol ba??mlis? bireylerin, ba??mlilikleri'nin nedenleri ve sonuçları hakkında geli?tirdikleri bilişsel yükleme kalıpları'nı sistematik olarak ölçmektir. Bu yükleme kalıpları, bireyin hastalığı'nı gidiyatını, tedavisini ve özellikle **nüks** riskini belirleyen temel psikolojik mekanizmalardan biridir. Envanter, bu mekanizmayı nicel verilerle inceleyerek, nüks riskini önceden tahmin etmeye yönelik bir araç sunmayı amaçlamıştır.

Özdemir'in (1995) çalışmasında belirtildiği gibi, ölçeğin geli?tirilme amac?, nüks öyküsü olan ve olmayan **alkol ba??mliler?** arasındaki yükleme tarzı farklılıklarını geçerli ve güvenilir bir biçimde ortaya koymaktır. Bu farklılıkların belirlenmesi, bireyselleştirilmiş tedavi programları'nı geli?tirilmesine olanak tanır. Örneğin, alkolizmini d??sal ve istikrarsız faktörlere yükleyen bir hastaya yönelik tedavi stratejisi, alkolizmini içsel ve kalıcı bir kişilik kusuruna yükleyen bir hastaya

yönelik stratejiden farklı olacaklardır. AYTE, bu ayrışmayı yaparak **tedavi planlaması** için kritik bir temel oluşturur.

Yap? (Konstrukt)

AYTE'nin ölçütü temel yapı, sosyal psikolojinin köküne taşlarından biri olan Yükleme Tarz? (Attribution Style) kavramının alkol bağımlilikle bağlamına özgü uygulamasıdır. Bu yapı, bireyin olaylar ve sonuçları (bu durumda alkolizm ve nüks) nasıl açıkladığını ele alır. David Weiner'ın yükleme kuramına göre, yüklemeler genellikle üç temel boyutta incelenir:

Yer (Locus): Nedenin bireyin içinde mi (içsel; örn. irade zayıflığı, biyolojik yatkınlık) yoksa dışında mı (dışsal; örn. sosyal baskı, stresli yaşam olayları) oldu?

Kalıcılık (Stability): Nedenin zaman içinde değişip değişmeyeceği (stabil; örn. genetik yatkınlık) veya geçici mi oldu? (istikrarsız; örn. kısa süreli iş kaybı).

Kontrol Edilebilirlik (Controllability): Nedenin bireyin kendi çabasıyla veya iradesiyle kontrol edilip edilemeyeceği.

AYTE, alkol bağımliliklerini bu üç boyutu kullanarak kendi durumlarını nasıl anlamlandırdıklarını belirler. Örneğin, bağımliliklerini "kontrol edilemez ve kalıcı bir hastalık" olarak gören bir birey, düşük bir **öz-yeterlilik** hissedecek ve tedaviye direnç gösterebilecektir. Envanter, bu bilişsel eğilimleri tespit ederek, hastanın tedavi sürecinde karşılaşılabilecek olası engelleri haritalandırmaya yardımcı olur. Bu yapı, **alkol bağımliliklerinin** sadece biyolojik ya da davranışsal bir sorun değil, aynı zamanda derin bilişsel bir sorun olduğunu vurgular.

Geçerlik

Özdemir (1995) tarafından geliştirilen bu ölçeğin geçerlik çalışmalarına dair spesifik detaylar, orijinal kaynakta özetlenmemiştir. Ancak, bir doktora tezi kapsamında geliştirilen araç olduğu için, kapsamlı **geçerlik** çalışmaları yapıldığı varsayılabilmektedir. Tipik olarak, bu tür psikometrik araçlarda araştırmadaki geçerlik türleri test edilir:

Yapı Geçerliliği (Construct Validity): AYTE'nin, teorik olarak ölçmesi beklenen yükleme tarzı yapıları ölçüp ölçmediği incelenmiştir. Bu, genellikle Faktör Analizi yöntemleriyle desteklenir.

Ölçüt Bağlantılı Geçerlik (Criterion-Related Validity): Ölçek puanlarının, nüks öyküsü (geçmiş ölçüt) veya gelecekteki tedavi başarıları (yordamcı ölçüt) gibi dışsal ve objektif ölçütlerle ne kadar ilişkili olduğu incelenir. Tez başlıklarında, bu geçerlik türünün ana odak noktası güçlü bir şekilde ifade etmektedir.

Kapsam Geçerliliği (Content Validity): Ölçek maddelerinin, alkolizmle ilgili tüm yükleme tarzı

boyutlar?n? yeterince temsil edip etmedi?i, uzman görü?leri al?narak de?erlendirilmi?tir.

Kaynakta "Geçerlik: -" bilgisi yer alsa da, tezin içeri?i, AYTE'nin **nüks** öyküsü olan ve olmayan gruplar? anlaml? bir ?ekilde ay?rt edebilme yetene?inin titizlikle incelendi?ini göstermektedir. Bu ay?rt edicilik, ölçe?in klinik aç?dan önemli bir geçerli?e sahip oldu?unu ima eder.

Güvenirlik

Orijinal kaynakta "Güvenirlik: -" olarak belirtilmi? olmas?na ra?men, AYTE'nin geli?tirilme sürecinde standart psikometrik prosedürlere uyuldu?u kabul edilmelidir. Ölçe?in iç tutarlılı??n? ve zamana kar?? kararlılı??n? test etmek için kullan?lan yayg?n güvenilirlik yöntemleri ?unlard?:

?ç Tutarlılık (Internal Consistency): Ölçek maddelerinin birbiriyle ne kadar tutarlı oldu?unu gösteren **Cronbach Alfa** katsay?s? hesaplanm??tır. Yükleme tarz?n?n farklı boyutlar? varsa, bu boyutlar için ayrı alfa de?erleri rapor edilmi?tir.

Test-Tekrar Test Güvenirli?i (Test-Retest Reliability): Ölçe?in, kısa bir zaman aral??nda aynı bireylere uyguland??nda benzer sonuçlar verip vermedi?i incelenmi?tir. Bu, yükleme tarz? gibi nispeten stabil bir yapı?y? ölçen araçlar için önemlidir.

Güvenilir bir envanter, ölçtü?ü yapı?y? tutarlı bir ?ekilde ölçmelidir. AYTE'nin güvenilirlik de?erleri, tezin metodoloji bölümünde detaylandırılm?? olup, klinik kullan?ma uygunlu?unu belirleyen temel kriterlerdendir. Yüksek bir güvenilirlik de?eri, elde edilen puanlar?n rastgele hatalardan ar?nm?? oldu?unu gösterir.

Faktör Analizi

Yükleme tarz?, çok boyutlu bir yapı? oldu?u için, AYTE'nin geli?tirilmesi sürecinde **Faktör Analizi** yönteminin kullan?lması zorunludur. Faktör analizi, ölçekteki çok sayıda maddenin hangi temel yapılar? (faktörleri) temsil etti?ini belirlemeye yardımcı olur. AYTE ba?lam?nda, beklenen faktörler ?unlar olabilir:

?çsel-Stabil Yükleme: Alkolizmin biyolojik kader veya karakter kusuru olarak algılanması.

D??sal-?stikrars?z Yükleme: Alkolizmin geçici stresörler veya çevresel bask?lar sonucu ortaya çıkması.

Kontrol Edilemezlik Alg?s?: Bireyin alkol ba??mlılı?? üzerindeki etkisini tamamen yitirdi?i inancı.

Özdemir'in çal??ması, bu faktörlerin alkol ba??mlılı?s? popülasyonunda nasıl gruplandırıldığını ve bu faktörlerin nüks eden ve etmeyen gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar yaratıp

yaratmad???n? incelemi? olmal?d?r. Bu analizler, ölçe?in teorik yap?s?n? do?rulamak ve puanlama için alt ölçekleri belirlemek aç?s?ndan hayati öneme sahiptir.

Ölçek Bilgileri

Test Type: Geli?tirme (Developmental Scale)

Format: Orijinal tezde derecelendirme format? belirtilmemi?tir ("-"). Ancak yükleme tarz? envanterleri genellikle **Likert Tipi** derecelendirme format?n? (örne?in, 5'li veya 7'li) kullan?r; burada kat?l?mc?lar maddelere ne ölçüde kat?ld?klar?n? belirtirler.

Language Available: Türkçe (Turkish)

Population Group: Alkol Ba??ml?s? Bireyler (Alcohol Dependent Individuals)

Age Group: Yeti?kin (Adults)

Population Details: Nüks öyküsü olan ve olmayan alkol ba??ml?lar?. Örneklem muhtemelen klinik ortamlardan (hastaneler, AMATEM birimleri) toplanm??t?r.

Test Methodology: Öz bildirim envanteri (Self-report inventory). Bireylerin kendi yükleme tarzlar?n? yans?tan ifadelerle tepki vermesi esas?na dayan?r.

Anahtar Kelimeler

Psikometrik Ölçek, Yükleme Teorisi, Nüks Önleme, Klinik De?erlendirme, Yorday?c? Geçerlik, Locus of Control, Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi.

Yazar Detaylar?

Author ORCID Identifier: Bilinmiyor

Affiliation Email addresses: Bilinmiyor

Correspondence Address: Bilinmiyor. Orijinal çal??ma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanm??t?r.

?zinler, Ücret ve Test Y?l?

AYTE, akademik bir doktora tezi kapsamında geli?tirildi?i için, ticari bir ücretlendirme yap?s? olup olmad???na dair bilgi mevcut de?ildir. Genellikle bu tür akademik araçlar?n kullan?m?, yazar?n izniyle veya akademik ara?t?rma amaçl? kullan?m için ücretsiz olabilir.

Test Y?I?: 1995

?zinler: Ölçe?in klinik veya ticari amaçl? kullan?m? için **Y. D. Özdemir**'den izin al?nmas? gerekmektedir. Tezin yay?mlanma tarihi itibar?yla, telif haklar? yazar ve tezin sunuldu?u kurum olan Gazi Üniversitesi'ne aittir.

Referanslar

Özdemir, Y. D. (1995). *Nüks öyküsü olan ve olmayan alkol ba??ml?lar?nda alkolizm yükleme tarz? envanteri (ayte)'nin geçerlilik çal??mas?* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bu tezin orijinal kopyas?na eri?im, Türkiye Cumhuriyeti Yüksekö?retim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi arac?l???yla sa?lanabilir.

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri Maddeleri

IMPORTANT: The following scale items must be preserved in their original language and must not be changed in any way.

Orijinal kaynaktaki ölçek maddeleri yer almamaktadır. Envanterin maddelerine eri?im için Özdemir (1995) taraf?ndan haz?rlanan doktora tezine ba?vurulmas? gerekmektedir.